

Ryszard Barczyk

Makroekonomiczna polityka zatrudnienia w gospodarce polskiej w latach 2000–2015

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 44/2, 33-46

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOI: 10.18276/sip.2016.44/2-03

Ryszard Barczyk*

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

MAKROEKONOMICZNA POLITYKA ZATRUDNIENIA W GOSPODARCE POLSKIEJ W LATACH 2000–2015

STRESZCZENIE

Jednym z ważniejszych celów realizowanych w gospodarkach rynkowych w sferze stabilizacji makroekonomicznej jest wzrost zatrudnienia i ograniczenie bezrobocia. Zamiar ten jest osiągany poprzez, mające charakter makro- lub mikroekonomiczny, działania na rynku pracy. Makroekonomiczna polityka zatrudnienia wykorzystuje narzędzia polityki fiskalnej lub/i pieniężnej. Mikroekonomiczna regulacja rynku pracy wykorzystuje aktywne lub pasywne instrumenty doskonalące funkcjonowanie rynku pracy. Celem pracy jest zbadanie charakteru oddziaływania narzędzi fiskalnych i pieniężnych stosowanych w ramach polityki zatrudnienia na kształtowanie się stopy bezrobocia w gospodarce polskiej w latach 2000–2015. Opracowanie składa się z dwóch części. W pierwszej z nich omówiono narzędzia polityki fiskalnej i pieniężnej, stosowane na rynku pracy w gospodarkach rynkowych. Część druga przedstawia analizę uzyskanych wyników empirycznych, które wskazują, że rola makroekonomicznej polityki zatrudnienia w Polsce nie jest jednoznaczna.

Słowa kluczowe: bezrobocie, zatrudnienie, polityka fiskalna, polityka pieniężna, polityka stabilizacji

---

* E-mail: ryszard.barczyk@ue.poznan.pl

Wprowadzenie

Polityka stabilizacji makroekonomicznej dąży do osiągania różnych, często wykluczających się, celów. Jednym z ważniejszych jest wzrost zatrudnienia i ograniczenie bezrobocia. Cel ten jest realizowany poprzez, mające charakter makro- lub mikroekonomiczny, działania na rynku pracy. W aspekcie makroekonomicznym, w ramach polityki zatrudnienia, wykorzystuje się głównie narzędzia polityki budżetowej i/lub pieniężnej. Mikroekonomiczna regulacja rynku pracy polega na rozwiązywaniu problemów strukturalnych i na doskonaleniu funkcjonowania tego rynku.

Celem pracy jest zbadanie charakteru wpływu działań stabilizacyjnych, prowadzonych za pomocą narzędzi fiskalnych lub/i pieniężnych w ramach polityki zatrudnienia w gospodarce polskiej w latach 2000–2015. W rozważaniach tych będą pomijane, odgrywające często ważną rolę, aktywne lub pasywne narzędzia, mające charakter mikroekonomiczny, a uwaga zostanie skoncentrowana na wpływie stóp procentowych i podaży pieniądza, wysokości dochodów z tytułu podatków pośrednich i bezpośrednich oraz wydatków publicznych na zatrudnienie i ograniczenie bezrobocia. Przedmiotem prac empirycznych będzie gospodarka polska w latach 2000–2015, w której problemy rynku pracy współcześnie należą do najważniejszych. Dobór okresu analiz jest uwarunkowany dostępem do porównywalnych danych statystycznych.

1. Narzędzia polityki zatrudnienia i ewolucja ich stosowania

Sytuacja i przemiany na rynku pracy w krajach o gospodarce rynkowej są odmiennie interpretowane w poszczególnych nurtach ekonomii (Kwiatkowski, 1988, s. 15–30). Główną tezę sformułowaną na gruncie neoklasycyzmu jest stwierdzenie, iż w systemie wolnorynkowym występuje tendencja do powstawania równowagi między popytem na pracę i jej podażą, tj. występuje pełne zatrudnienie. Równowaga ta jest wynikiem działania mechanizmu rynkowego, a powstające, ewentualne bezrobocie ma charakter dobrowolny i jest ono konsekwencją braku akceptacji przez pracowników oferowanej stawki płacy lub też jest to rezultat działania państwa, które ustala wysokość płacy minimalnej, wypłaca zasiłki dla bezrobotnych lub ogranicza konkurencję w sferze podaży pracy.

Zdaniem zwolenników ekonomii keynesowskiej na rynku pracy występuje tendencja do powstawania nadwyżki podaży pracy w stosunku do popytu rynkowego, tj. występuje bezrobocie. Główną przyczyną jego powstawania jest zbyt niski popyt na towary i usługi, co oznacza, że państwo powinno ograniczać bezrobocie poprzez stymulowanie, za pomocą instrumentów fiskalnych lub pieniężnych, dynamiki popytu. Efektem takiej polityki będzie wzrost popytu na pracę i ograniczenie bezrobocia (Kryńska, Kwiatkowski, 2010, s. 2).

Inną koncepcją teoretyczną jest sformułowana przez A.W. Phillipsa w końcu lat 50. ubiegłego wieku wymiennosc inflacji i bezrobocia (Phillips, 1958, s. 299). Zgodnie z tym poglądem, nawiązującym do J.M. Keynesa, istnieje możliwość zmniejszenia bezrobocia poprzez stosowanie ekspansywnej polityki makroekonomicznej lecz jej konsekwencją może być przyspieszenie inflacji.

Rzeczywistość gospodarek rynkowych, występująca w latach 60. i 70. XX wieku oraz pojawienie się stagflacji zaprzeczyła tezie zbudowanej przez A.W. Phillipsa. W tych warunkach E.S. Phelps i M. Friedman zaproponowali koncepcję naturalnej stopy bezrobocia (Phelps, 1970; Friedman, 1976). Pogląd ten podważał keynesowską ideę o skuteczności zwalczania bezrobocia poprzez politykę makroekonomiczną i nawiązywał do poglądów neoklasycznych o skuteczności mechanizmów rynkowych, prowadzących do ukształtowania naturalnej stopy bezrobocia. Ich zdaniem, obniżanie bezrobocia za pomocą polityki pieniężnej może mieć jedynie charakter krótkookresowy, a jego skutkiem może być przyspieszenie inflacji w długim okresie. W nowej klasycznej makroekonomii, w warunkach istnienia hipotezy racjonalnych oczekiwań, podkreślano, że ekspansywna polityka pieniężna nie będzie prowadziła do redukcji bezrobocia także w okresie krótkim. Naturalna stopa bezrobocia i polityka państwa w celu jej ograniczenia były przedmiotem analiz R. Layarda, S. Nickella i R. Jackmana (1991) w teorii NAIRU. W tej koncepcji podkreślano dużą rolę państwa w ograniczaniu bezrobocia naturalnego m.in. poprzez działania urzędów pracy, organizację szkoleń zawodowych, wspieranie mobilności siły roboczej, system zasiłków dla bezrobotnych. Poglądy o możliwości oddziaływania państwa na rynek pracy sformułowano także w teorii nowej ekonomii keynesowskiej. Przyjmując tezę o sztywności płac nominalnych i braku skutecznego mechanizmu płacowego podkreślano znaczenie polityki makroekonomicznej w kształtowaniu popytu rynkowego i w zmianach w sferze bezrobocia (Kryńska, Kwiatkowski, 20110, s. 2–3).

W ostatnich latach w krajach UE obserwuje się zmniejszenie roli polityki makroekonomicznej na rynku pracy (Kryńska, Kwiatkowski, 2010, s. 3). W tych latach powstały przesłanki do opracowania nowego modelu rozwiązywania tego problemu, który jest określony jako *flexibility*. Pojęcie to oznacza proces zwiększania elastyczności rynku pracy i organizacji stosunków pracy oraz jednocześnie zwiększanie bezpieczeństwa zatrudnienia i bezpieczeństwa socjalnego, tj. zakłada proces stopniowego dochodzenia do równowagi między tymi elementami.

W zależności od akceptowanej koncepcji teoretycznej współcześnie są stosowane przez organy państwa różne narzędzia oddziaływania na rynek pracy. W literaturze przedmiotu wyróżnia się dwa typy aktywności państwa w tym zakresie. Pierwszy z nich to polityka makroekonomiczna, która ma na celu wpływanie na wzrost zatrudnienia i ograniczenie bezrobocia poprzez wykorzystywanie narzędzi pieniężnych lub fiskalnych. Działania takie są określane jako polityka zatrudnienia. Z kolei polityka rynku pracy to drugi typ aktywności państwa. Polega ona na rozwiązywaniu problemów strukturalnych tego rynku i doskonaleniu skuteczności jego funkcjonowania. Zakłada ona wykorzystywanie narzędzi aktywnych lub pasywnych. Instrumenty należące do pierwszej grupy mają za zadanie z jednej strony pobudzanie aktywności zawodowej osób bezrobotnych, a z drugiej przyczynianie się do tworzenia nowych, dodatkowych miejsc pracy (Jarmołowicz, Knapińska, 2005, s. 164). W tej grupie, zgodnie z klasyfikacją Międzynarodowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, wyróżnia się: usługi publicznych służb zatrudnienia (badanie rynku pracy i zawodów, pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, promocja mobilności pracowników, doradztwo w poszukiwaniu pracy oraz szkolenia). W tej grupie znajdują się środki finansowe wydatkowane na subwencjonowanie zatrudnienia (dotacje do płac w celu stałego zatrudnienia), wspieranie podejmowania działalności gospodarczej przez bezrobotnych, tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze publicznym (Labour Market, 1990).

Pasywna polityka rynku pracy koncentruje się na łagodzeniu skutków bezrobocia za pomocą instrumentów finansowych (zasiłki dla bezrobotnych, zapomogi z pomocy społecznej, odszkodowania dla osób zwalnianych z pracy) (Jarmołowicz, Knapińska, 2005, s. 173). Wśród innych form łagodzenia skutków bezrobocia można wymienić: ograniczanie podaży siły roboczej (wcześniejsze emerytury, wypłata świadczeń przedemerytalnych, zatrudnienia pracowników na część etatu, skrócenie tygodniowego czasu pracy, redukcja godzin nadliczbowych).

Celem makroekonomicznej polityki na rynku pracy jest w szczególności dążenie do pełnego i racjonalnego zatrudnienia, które będzie prowadziło do wzrostu PKB, ograniczenia bezrobocia (niepełnego zatrudnienia) i efektywnego wykorzystania nadwyżki siły roboczej (Wiśniewski, 1994, s. 31). Koncepcja ta wywodzi się z ekonomii keynesowskiej, w której podkreśla się, że państwo powinno przyczyniać się do wzrostu popytu poprzez wykorzystywanie narzędzi polityki fiskalnej lub/i pieniężnej. Hamowanie szybkości dynamiki spadku lub przyspieszanie dynamiki wzrostu popytu na dobra i usługi będzie pośrednio przyczyniało się do zwiększania zatrudnienia i spadku bezrobocia (Kryńska, Wiśniewski, 2010, s. 2).

Prowadząc politykę zatrudnienia za pomocą narzędzi fiskalnych można sformułować następujące postulaty (Kwiatkowski, 2014, s. 239–259). W sferze dochodów publicznych powinno nastąpić stopniowe ograniczanie stawek podatkowych, zwłaszcza podatków dochodowych od przedsiębiorstw i osób fizycznych. Szczególnie ważne będą obniżki stawek podatków bezpośrednich od osób prawnych, gdyż w przypadku wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach będzie rosło także zatrudnienie. Obniżka stawek podatków pośrednich w słabszym stopniu będzie wpływała na przyrost zatrudnienia, gdyż będzie to czynnik ograniczający głównie dynamikę procesów inflacyjnych. Oznacza to, że w warunkach realizacji polityki ograniczania bezrobocia powinny stopniowo zmniejszać się dochody publiczne z podatków PIT, a w szczególności z podatków CIT. Ważnym czynnikiem wspierającym zatrudnienie będą działania podejmowane po stronie wydatków publicznych. Subwencjonowanie dodatkowego zatrudnienia, dotowanie powstawania nowych miejsc pracy, czy też ich tworzenie w sektorze publicznym lub organizacja robót publicznych będą przyczyniały się bezpośrednio do wzrostu zatrudnienia. Pozytywnymi czynnikami fiskalnymi będzie również wprowadzanie premii inwestycyjnych lub tworzenie funduszy inwestycyjnych czy też stosowanie przyspieszonej amortyzacji. W działaniach ograniczających wzrost bezrobocia powinny zwiększać się nie tylko wydatki publiczne ogółem, ale także wydatki majątkowe.

Polityka pieniężna, której celem będzie wzrost popytu na dobra i usługi, a tym samym wzrost zatrudnienia będzie miała charakter ekspansywny i będzie m.in. polegała na dążeniu do osiągnięcia następujących efektów (Bednarczyk, 1990, s. 43–47):

- w polityce otwartego rynku operacje banku centralnego powinny polegać na udostępnianiu bankom komercyjnym pieniądza gotówkowego, zwiększają-

cego ich płynność, tj. bank centralny powinien kupować na rynku międzybankowym papiery wartościowe;

- w polityce bezpośredniego refinansowania powinien następować spadek kosztów refinansowania, tj. zmniejszenie stopy redyskonta weksli, stopy kredytu lombardowego, a ponadto bank centralny powinien likwidować kontyngenty ilościowe i dodatkowe wymagania jakościowe w stosunku do weksli i innych papierów wartościowych;
- w polityce depozytowej bank centralny powinien zmniejszać chęć banków komercyjnych do lokowania depozytów w tym banku poprzez spadek stóp depozytowych, co powinno doprowadzić do wzrostu płynności banków komercyjnych;
- w polityce rezerwy obowiązkowej bank centralny powinien zmniejszać stopy rezerwy, co będzie prowadziło do wzrostu podaży pieniądza kredytowego i do spadku stóp procentowych banków komercyjnych.

Te kierunki działań banku centralnego powinny uruchomić procesy dostosowawcze, polegające na zwiększeniu możliwości udzielania przez banki komercyjne kredytów. Wzrost podaży pieniądza kredytowego powinien doprowadzić do spadku stóp procentowych i do wzrostu popytu na kredyt i tym samym do wzrostu zapotrzebowania na dobra konsumpcyjne i inwestycyjne, a w konsekwencji do zwiększenia stopnia wykorzystania zdolności wytwórczych (Drabowski, 1987, s. 46). Realizacja tego rodzaju polityki pieniężnej powinna doprowadzić do zwiększenia PKB i do wzrostu podaży pieniądza na rynku. Hamowanie szybkości spadku popytu i stopniowe wychodzenie gospodarki z fazy niskiej aktywności może przyczyniać się do stopniowego wzrostu zatrudnienia i tym samym do spadku bezrobocia.

2. Empiryczna analiza znaczenia polityki fiskalnej i pieniężnej na rynku pracy w Polsce

W analizie empirycznej roli narzędzi fiskalnych i pieniężnych w kształtowaniu sytuacji na rynku pracy w gospodarce polskiej wykorzystano dostępne dane empiryczne. Zmiany w sferze bezrobocia są odzwierciedlone poprzez szereg stóp bezrobocia, a wśród narzędzi fiskalnych przedmiotem prac są kwartalne indeksy dynamiki dochodów z podatków pośrednich i bezpośrednich oraz wydatków publicznych ogółem i wydatków majątkowych. Stosowane instrumenty pieniężne są charakteryzowane za pomocą stóp procentowych (referencyjnej i lombardowej) oraz

indeksów dynamiki podaży pieniądza M_1 i M_2 . W tej części najpierw zaprezentowano metodykę prac analitycznych, a następnie scharakteryzowano sytuację na rynku pracy w Polsce. Rozważania te zakończono analizą związków przyczynowych i odroczeń czasowych między stosowanymi narzędziami polityki zatrudnienia a kształtowaniem się stopy bezrobocia w Polsce.

2.1. Etapy zrealizowanych prac empirycznych

W empirycznej analizie roli makroekonomicznej polityki zatrudnienia, realizowanej w latach 2000–2015 w gospodarce polskiej, wystąpią trzy etapy. W pierwszym z nich zbadano kształtowanie się bezrobocia w naszym kraju. Przemiany na rynku pracy zostały odzwierciedlone za pomocą szeregu czasowego kwartalnych stóp bezrobocia, którego elementy zostały oszacowane jako stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ogólnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych, zatrudnionych w sferze obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego (*Biuletyn...*, 2015, s. 10).

Drugi etap prac analitycznych polegał na oszacowaniu wartości współczynników korelacji Pearsona między stopą bezrobocia (BEZ) i stosowanymi narzędziami polityki fiskalnej i pieniężnej (Paradysz, 2005, s. 225–267). Badane instrumenty polityki fiskalnej odzwierciedlono za pomocą następujących, kwartalnych indeksów dynamiki (analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100):

- dochodów publicznych z podatków pośrednich VAT (VAT) i akcyzy (AKC),
- dochodów publicznych z podatków bezpośrednich od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT),
- wydatków budżetowych ogółem (WO) i wydatków majątkowych (INW).

Stosowane w Polsce narzędzia polityki pieniężnej są charakteryzowane za pomocą:

- stopy referencyjnej banku centralnego (SRF),
- stopy lombardowej NBP (SL),
- indeksów dynamiki podaży pieniądza M_1 i M_2 (DM_1 , DM_2).

Działające narzędzia fiskalne i pieniężne oraz ich wpływ na stopę bezrobocia w Polsce przedstawiono na tle kształtowania się indeksów dynamiki PKB (analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100).

Istniejące odroczenia czasowe między przyjętymi zmiennymi uwzględniono przyjmując, że nie występują między nimi wyprzedzenia i opóźnienia czasowe oraz założono, że takie odroczenia mają miejsce w stosunku do zmian stopy bezrobocia w okresie t . Oznacza to, iż zmiany PKB oraz stosowanych narzędzi fiskalnych i pieniężnych będą występowały z wyprzedzeniem w okresach $t-1$, $t-2$, $t-3$, $t-4$ lub z opóźnieniem $t+2$, $t+4$, $t+6$, $t+8$ (gdzie: -1 , -2 , -3 , -4 oznaczają liczby, o ile dany kwartał wyprzedza zmiany stopy bezrobocia, a $+2$, $+4$, $+6$, $+8$ informują, o ile kwartałów zmiany te są opóźnione). Wśród wartości współczynników korelacji do dalszych prac przyjęto najwyższe ich wartości.

W trzecim etapie prac empirycznych oszacowano, za pomocą metody najmniejszych kwadratów, wartości parametrów równań regresji, w których zmienną zależną były wartości stóp bezrobocia w okresie t , a zmiennymi niezależnymi dane ukazujące stosowane w gospodarce polskiej narzędzia polityki zatrudnienia.

2.2. Zmiany stopy bezrobocia w Polsce w latach 2000–2015

Sytuacja na rynku pracy w Polsce była w badanym okresie relatywnie trudna, wykazywała ona dużą zmienność, a jednocześnie tendencję do stopniowej poprawy (*Biuletyn...*, 2015). W pierwszych analizowanych latach stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła z 14,0% w III kw. 2000 roku do ponad 20,6% w I kw. 2003 roku. Wolny jej spadek miał miejsce począwszy od I kw. 2004 roku, co mogło zostać spowodowane planowanym przystąpieniem Polski do UE. Wyrażna poprawa sytuacji na rynku pracy w naszym kraju zakończyła się w III kw. 2008 roku, kiedy stopa bezrobocia osiągnęła wartość 8,9%. W następnych latach bezrobocie wzrosło, co było uwarunkowane wystąpieniem światowego kryzysu finansowego. Negatywne konsekwencje trudności na rynkach finansowych w zakresie kształtowania się stopy bezrobocia w gospodarce polskiej zakończyły się w I kw. 2013 roku, kiedy osiągnęła ona poziom 14,3%. Od tego kwartału sytuacja w sferze bezrobocia w Polsce ulegała stopniowej poprawie, gdyż w ostatnich miesiącach 2015 roku stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła poniżej 10,0%.

2.3. Związki przyczynowe i odroczenia czasowe między stopą bezrobocia a narzędziami polityki zatrudnienia w gospodarce polskiej w latach 2000–2015

Empiryczna analiza zależności między dynamiką popytu efektywnego, stosowanymi fiskalnymi i pieniężnymi narzędziami polityki zatrudnienia a stopą bezrobocia w naszym kraju nie pozwala na sformułowanie w pełni jednoznacznych wniosków.

Charakter wpływu zmian popytu efektywnego, który jest mierzony dynamiką PKB, na kształtowanie się sytuacji na rynku pracy w Polsce nie jest w pełni oczywisty. Jak wynika z oszacowanych wartości współczynników korelacji znaczenie tego czynnika na rynku pracy jest zależne od przyjętego okresu odroczenia czasowego (tab. 1).

W przypadku, gdy zmienne PKB wyprzedzają zmiany stopy bezrobocia o cztery kwartały wartość współczynnika korelacji jest ujemna, co może oznaczać, że wraz ze wzrostem (spadkiem) popytu rynkowego po czterech kwartałach zmniejsza się (rośnie) w naszym kraju stopa bezrobocia. Silniejszą, ale dodatnią korelację stwierdzono, gdy zmiany PKB są opóźnione o 8 kwartałów. Może to wskazywać na to, że stopa bezrobocia w Polsce nie jest determinowana zmianami popytu na dobra i usługi, gdyż zmienia się, ale dopiero po dwóch latach w tym samym kierunku, co zmiany aktywności gospodarczej, tj. wzrost stopy bezrobocia występuje po 8 kwartałach po wzroście PKB. Oszacowany charakter powyższych zależności potwierdzają wartości parametrów równań regresji (tab. 2).

Wśród zmiennych fiskalnych najsilniej na zmiany stopy bezrobocia w Polsce wpływają dochody podatkowe z podatku VAT. Związki te są dodatnie i najsilniejsze, gdy dynamika tych podatków jest opóźniona w stosunku do zmian bezrobocia o 4 lub 6 kwartałów, co może wskazywać, że wraz ze wzrostem bezrobocia po kilku kwartałach rosną dochody budżetowe z tytułu tego podatku. Związek ten jest dodatni i słabszy, aczkolwiek opóźnienia są identyczne, między stopą bezrobocia a dynamiką dochodów z podatków akcyzowych. Pewne zdziwienie wywołują dodatnie wartości współczynników korelacji między bezrobociem a dynamiką dochodów z podatków CIT i PIT. Wskazują one, że dochody z podatków bezpośrednich są opóźnione od 6 do 8 kwartałów w stosunku do zmian bezrobocia i rosną one (spadają) wraz ze wzrostem (spadkiem) bezrobocia.

Tabela 1. Oszacowane wartości współczynników korelacji wielorakiej między stopą bezrobocia a PKB, stosownymi fiskalnymi i pieniężnymi narzędziami polityki zatrudnienia w Polsce w latach 2000–2015

Zmienna zależna	Zmienne niezależne							
	PKB		zmienne fiskalne					
BEZ	PKB - 4	PKB + 8	VAT + 4	VAT + 6	AKC + 4	AKC + 6	CIT + 6	CIT + 8
	-0,346	0,502	0,389	0,356	0,243	0,221	0,228	0,253

Zmienna zależna	Zmienne niezależne							
	zmienne fiskalne						zmienne pieniężne	
BEZ	PIT + 6	PIT + 8	WO + 6	WO + 8	INW + 1	INW + 2	SRF - 2	SRF - 4
	0,191	0,245	0,208	0,350	-0,237	-0,233	0,365	0,496

Zmienna zależna	Zmienne niezależne					
	zmienne pieniężne					
BEZ	SL - 2	SL - 4	DM ₁ + 6	DM ₁ + 8	DM ₂ - 1	DM ₂ - 4
	0,367	0,501	0,450	0,473	-0,505	-0,501

Źródło: obliczenia własne.

Analizując rolę wydatków publicznych ogółem w kształtowaniu sytuacji na rynku pracy w Polsce można stwierdzić występowanie dodatniej wartości współczynnika korelacji wówczas, gdy wydatki te są opóźnione od 6 do 8 kwartałów w stosunku do zmian bezrobocia, co może być interpretowane w ten sposób, że wzrost wydatków publicznych współwystępuje po tym okresie ze wzrostem stopy bezrobocia. Ujemne wartości współczynników korelacji wystąpiły, gdy analizowano rolę wydatków majątkowych w warunkach istnienia bezrobocia. Najwyższe ich wartości wystąpiły, gdy dynamika wydatków majątkowych była opóźniona o jeden lub dwa kwartały. Może to wskazywać na to, że wraz ze wzrostem (spadkiem) bezrobocia po jednym lub dwóch kwartałach zmniejszała się (zwiększała się) dynamika wydatków majątkowych. Oszacowane wartości parametrów równań regresji (tab. 2, równania 3–5) potwierdzają, że najważniejszą rolę na rynku pracy w Polsce odgrywają dochody budżetowe z podatku VAT oraz wydatki pieniężne ogółem.

Tabela 2. Oszacowane wartości parametrów równań regresji dla gospodarki polskiej w latach 2000–2015

Zmienna zależna	Zmienne niezależne	Współczynnik determinacji (R^2)
BEZ =	$75,37856 - 58790 * (PKB - 4)$	0,1198
	$-77,9168 + 0,8937 * (PKB + 8)$	0,2517
	$-4,85321 + 0,11394 * (VAT + 6) + 0,07006 * AKC + 4)$	0,1580
	$8,592511 + 0,021672 * (CIT + 8) + 0,036445 * (PIT + 8)$	0,0859
	$0,204616 + 0,150385 * (WO + 8) - 0,010240 * (INW + 1)$	0,1554
	$51,94315 + 0,64218 * (SRF - 4) - 0,15004 * (SL - 4) - 0,36554 * (DM2 - 4)$	0,6093
	$57,93985 - 0,19348 * (DM2 - 1) - 0,20077 * (DM2 - 4)$	0,3460
	$-6,41563 + 0,18546 * (DM1 + 8)$	0,2235

Źródło: obliczenia własne.

Trzecia grupa zmiennych objaśnianych ukazuje rolę czynników pieniężnych w kształtowaniu stopy bezrobocia w Polsce. Charakter otrzymanych wartości współczynników korelacji wskazuje, że zmiany badanych stóp procentowych wyprzedzają od dwóch do czterech kwartałów zmiany stopy bezrobocia. Wartości współczynników korelacji są dodatnie, co może oznaczać, że wzrost (spadek) ceny pieniądza banku centralnego zapowiada wzrost (spadek) stopy bezrobocia w naszym kraju. Jak można sądzić siła tych związków jest nieco wyższa, gdy zmienną niezależną jest stopa referencyjna aniżeli lombardowa. Wyprzedzający charakter w stosunku do sytuacji na polskim rynku pracy wykazuje dynamika agregatu pieniężnego M_2 . Oszacowane wartości współczynników korelacji są ujemne i najwyższe, gdy wyprzedzenie to wynosi od jednego do czterech kwartałów. Może to oznaczać, że wraz ze wzrostem (spadkiem) dynamiki M_2 po 2–4 kwartałach spada (rośnie) w Polsce stopa bezrobocia. Rola dynamiki M_1 na rynku pracy w gospodarce polskiej wydaje się być słabsza, a dodatnie wartości współczynników korelacji są najwyższe, gdy zmienna ta jest opóźniona od 6 do 8 kwartałów.

Podsumowanie

Sytuacja na rynku pracy w gospodarce polskiej jest nie tylko konsekwencją realizowanej aktywnej lub pasywnej polityki mikroekonomicznej, ale jest ona także wynikiem prowadzonej makroekonomicznej polityki zatrudnienia. Rola narzędzi

fiskalnych lub/i pieniężnych jest na tym rynku ograniczona, co wynika głównie z pośredniego a nie bezpośredniego charakteru ich oddziaływania.

Zmiany stopy bezrobocia w Polsce współwystępują ze zmianami popytu rynkowego, którego wzrost zapowiada po czterech kwartałach spadek stopy bezrobocia. Dodatnia zależność między tymi zmiennymi występuje wówczas, gdy zmiany PKB są opóźnione w stosunku do sytuacji na rynku pracy.

Stosowane narzędzia fiskalne (dynamika dochodów z podatków pośrednich i bezpośrednich, wydatków publicznych) nie determinują sytuacji w sferze bezrobocia, gdyż najczęściej są one jedynie konsekwencjami negatywnych zmian na rynku pracy. Zaobserwowane zależności między tymi zmiennymi są dodatnie i opóźnione w stosunku do kształtowania bezrobocia. Opóźnienia te wynoszą od czterech do ośmiu kwartałów i po tym okresie występuje wzrost dochodów publicznych. Wniosek ten dotyczy, co jest zaskoczeniem, również dochodów z podatków bezpośrednich CIT i PIT. Oznacza to, że otrzymane wyniki empiryczne, ukazujące rolę dochodów podatkowych w kształtowaniu sytuacji na rynku pracy, nie są zbieżne z oczekiwaniami istniejącymi w rozważaniach teoretycznych. Dodatnie związki występują także w przypadku wydatków publicznych ogółem, które zwiększają się po 6–8 kwartałach wraz ze wzrostem stopy bezrobocia. Zależności te są ujemne w przypadku publicznych wydatków majątkowych.

Analizowane stopy procentowe NBP wyprzedzają od dwóch do czterech kwartałów zmiany sytuacji na rynku pracy w Polsce, a wartości współczynników korelacji są dodatnie, co jest generalnie zgodne z hipotezami teoretycznymi. Wniosek ten dotyczy także dynamiki agregatu pieniężnego M_2 . Odmienne i najczęściej dodatnie zależności istnieją w analizach znaczenia dynamiki M_1 , co może oznaczać, że ten agregat pieniężny nie warunkuje zmian sytuacji na rynku pracy w naszym kraju.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że rola makroekonomicznej polityki zatrudnienia, zwłaszcza w odniesieniu do narzędzi fiskalnych, jest ograniczona, a zakres i konsekwencje ich działań są słabsze aniżeli narzędzi pieniężnych.

Literatura

- Bednarczyk, J.K. (1990). *Polityka pieniężna przeciw inflacji. Studium gospodarki kapitalistycznej*. Warszawa: PWN.
- Biuletyn Statystyczny GUS* (2015). Warszawa: GUS.
- Drabowski, E. (1987). *Wpływ pieniądza na gospodarkę w teoriach keynesizmu i monetaryzmu*. Warszawa: PWN.
- Friedman, M. (1976). *Inflation and Unemployment*. Nobel Memorial Lecture, December 13.
- Jarmołowicz, W., Knapińska, M. (2005). *Polityka państwa na rynku pracy w warunkach transformacji i integracji gospodarczej*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Kryńska, E., Kwiatkowski, E. (2010). Polityka państwa na rynku pracy: idee ekonomiczne i rzeczywistość. *Polityka społeczna*, 5–6.
- Kwiatkowski, E. (1988). *Neoklasyczne teorie zatrudnienia. Teoria i współczesność*. Warszawa: PWN.
- Kwiatkowski, E. (2014). *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Labour Market Policies for the 1990s* (1990). Paris: OECD, Annex.
- Layard, R., Nickell, S., Jackman, R. (1991). *Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labor Market*. Oxford: Oxford University Press.
- Phelps, E.S. (1970). Introduction. W: *Microeconomic Foundation of Employment and Inflation Theory*. New York: W.W. Norton and Co.
- Phillips, A.W. (1958). The Relation between Unemployment and the Rate of change of Money Wage Rates in the United Kingdom 1861–1957. *Economica*, 97–100 (XXV).
- Wiśniewski, Z. (1994). *Polityka zatrudnienia i rynku pracy w RFN*. Toruń: UMK.

MACROECONOMIC POLICY OF EMPLOYMENT IN POLAND'S ECONOMY IN THE YEARS 2000–2015

Abstract

One of the important aims realized by market economies in the sphere of macroeconomic stabilization is an increase of employment and reduction of unemployment. This intention is achieved by activities of macro- or micro-economic character on the labour market. Macroeconomic employment policy applies the tools of fiscal or/and monetary policy.

Microeconomic regulation of the labour market uses active or passive instruments which improve the functioning of this market. The aim of this paper is to examine the nature of impact exerted by fiscal and monetary instruments used within the frameworks of employment policy on the shaping of unemployment rate in Poland's economy in the years 2000–2015. The article consists of two parts. In the first one instruments of fiscal and monetary policies used on the labour market in market economies are discussed. The second part presents analysis of empirical results which indicate that the role of macroeconomic employment policy in Poland is not unequivocal.

Translated by Bernadetta Klinikowska-Rosada

Keywords: unemployment, employment, fiscal policy, monetary policy, stabilization policy

Kody JEL: E24, E51, E62